

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

III. Procedatne Filius tam ex cognitione omnium eorum, quæ in Deo sunt formaliter, quam ipsarum etiam creatur arum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

idem sit patris esse, quod sapere, vt bene etiam argumentatur Augustinus loc. cit. Seipso igitur, & iuamet essentiali ac ingenta sapientia pater formaliter est sapiens, non sapientia genita, nec per sapientiam genitam, vt rectè Suarez lib. 9. capit. 10. num. 5.

31 Aliud est, cum dicitur, pater intelligit in verbo, siue in Filio, siue in sapientia genita; hoc enim verè ac propriè dicitur; imò etiam quodam modo appropriatur verbo; iuxta Augustinum lib. 15. de Trinitate cap. 14. vbi ait: *Novit omnia pater in seipso, novit in Filio, &c.* Quoniam id non ita proprium est Patris, aut Filij, quin etiam reipsa alijs personis conveniat. Nam & Pater in Spiritu sancto, & verbum quoque ac Spiritus sanctus in verbo, adeoque etiam quælibet persona & in se, & in essentia, & in alia quavis persona, se & omnia cognoscit, vt rectè contra quosdam recentiores notavit Suarez lib. 9. cap. 10. num. 6.

Qua ratione etiam Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Theauri cap. 1. ait: *Pater in Verbo tanquam in imagine representari; iuxta illud: Qui videt me, videt & patrem.* Cui consentiunt Ambrosius lib. 5. Hexameron & 1. de fid. cap. 4. & Bernardus serm. 8. in Cantica, & Rupertus 2. de Trin. cap. 2.

32 Et ratio est. Tum quia representatio omnium intelligibilium convenit verbo, ratione essentia, quæ est eadem in omnibus personis. Tum quia idem omnino est intelligere patris, & aliarum personarum. Tum quia non est aliud cognoscere vnam personam in alia, quam vnam cognoscere ex vi cognitionis alterius, ob connexionem vel identitatem; non quod vna erga aliam; aut etiam erga seipsam, exerceat aliquam causalitatem representandi, sed quod secundum nostrum modum concipiendi, ratio cognoscendi, est tum essentia, tum quælibet persona, quatenus identificatur cum essentia.

33 Aliud est etiam cum dicitur, *Pater dicit Verbo*, seu Filio, vt in simili dicitur dub. 8. Imò etiam addito accusativo rei cognitæ, rectè dici potest, *Pater dicit se & creaturas Verbo suo*; vt communiter omnes Theologi docent; non quidem vt præcisè sensus sit, Pater intelligit se & creaturas Verbo suo; sed pater dictione verbi, siue dicendo verbum, siue dicens verbo, intelligit se & creaturas. Et ratio est. Quia verbum dicere non tantum habet respectum ad verbum productum, sed etiam ad rem cognitam eius productione, vt dictum ex S. Thoma assert. 5. & pluribus dub. 8.

An vero etiam aliquo vero & proprio sensu dici possit, *Pater intelligit Verbo*, dubitatur: Concedunt nonnulli recentiores, in quibus Vasquez disput. 151. cap. 6. num. 2. ita vt intelligere, actionem intelligendi non absolutam & essentialiam notitiam significet; sed verius cum Scoto in 1. distinct. 32. quæst. 2. & Gabriele quæst. 1. imò & S. Thoma, quæst. 37. art. 1. & 2. ex communi negat Suarez lib. 9. cap. 10. num. 5. Quia intelligere absolute essentialiter solum dicitur, & ipsam formalem notitiam, non actionem intelligendi seu producendi verbum significat.

34 Nec obstat, quod post Magistrum in 1. dist. 32. communiter approbatur illa propositio, *Pater crea-*

uit omnia verbo suo; vt verbum cum patre comparetur quasi principium subordinatum: quia creare sequitur productionem verbi; eoque modo loquendi solum significatur, verbum in creatione fuisse patri, ordine quadam originis subordinatum; etsi aliter explicet Vasquez loc. cit. num. 21.

Simili etiam ratione propriè non dicitur, *Filius est sapiens sapientia genita, vel ingenta*, per hanc intelligendo patrem; vt videre est ex his, quæ de hac re dixerunt S. Thomas in 1. d. 32. quæst. 2. art. 2. Capreolus q. 1. art. 2. Durandus q. 2. Gabriel quæst. 1. art. 1. & 2. quia Filius non est sapiens formaliter, nec per patrem; nec per seipsum, vt principium Quo, aut rationem formalem: etsi dici possit sapiens sapientia ingenta intelligendo essentiam; aut seipso quasi materialiter, ac velut supposito. Vide Vasquez disp. 151. cap. 7. Plura dub. 8.

35 Ex quibus denique etiam colligitur, ratio aliorum nominum, quæ Filio seu propriè ac soli, seu appropriatione quadam tribuuntur. Quia enim verbum & Filius est, dicitur *proles, conceptus, & partus mentis*; item, *veritas, sapientia*, & vt refert Aureolus in 1. dist. 27. part. 2. quæst. 1. art. 3. etiam *ars Dei patris*. Dicitur etiam per quandam metaphoram, *splendor & lumen paterna gloria*, eo quod emanat velut notitia obiectiva, cuius est manifestare. Dicitur etiam *speculum, character, figura, & species*; ea ratione, qua imago est representans ipsum Esse patris. De qua re plura Commentatores sacrae Scripturae, & imprimis Augustinus seu autor lib. de Incarna. verbi à cap. 10. & Hilarius lib. de vnit. Patris & Filij; præter ea, quæ de proprijs nominibus Christi velut hominis docentur 3. part. de Incarna.

DUBIUM III.

Procedatne Filius tam ex cognitione omnium eorum, quæ in Deo sunt formaliter, quam ipsarum etiam creaturarum.

S. Thomas 1. p. q. 34. a. 1. & 3.

1 Diximus cum S. Thoma cit. q. 34. a. 3. Verbum diuinum dicere respectum, per modum representantis, non solum ad Esse diuinum, sed etiam ad creaturas: quod qua ratione intelligendum sit, dubitatur; an ita, vt ex cognitione etiam eorundem, procedat verbum; an vt representet quidem illa, sed ex eorum tamen cognitione formaliter non procedat.

In qua re certum & indubitatum est apud omnes, verbum procedere ex cognitione ipsius essentia, tanquam primarij obiecti: nec minus certum, procedere verbum illa ipsa cognitione patris, quæ re ipsa est vnica cognitio omnium, quæ cunque à patre cognoscuntur, vt expressè etiam docet S. Thomas loc. cit. & art. 1 ad 3.

2 Sed controuersia est, tum de proprietatibus seu relationibus personalibus; tum de creaturis, an formaliter ex earum cognitione vt sic procedat verbum; siue an cognitio earum vt sic, sit principium Quo

producendi Verbum, Et ratio difficultatis est. I. Quia in primo illo signo rationis seu originis, quo verbum cognoscendo producitur, nondum intelliguntur existere relationes; idque saltem de spiratione non videtur posse negari; cum ordine originis sit posterior generatione verbi: Ergo tunc nondum est scientia intuitiva illarum: ac proinde nec ex illarum notitia formaliter procedere potest verbum.

II. Quia alias Verbum & Spiritus sanctus per modum obiecti cogniti essent principium ipsius verbi; semper enim obiectum cognitionis, ex qua procedit verbum, est principium etiam ipsius verbi: consequens autem est absurdum. Ergo, &c.

III. Quia Verbum est imago patris tantum, non sui, nec Spiritus sancti, ut dictum dub. præced. Ergo non procedit ab ijs tanquam ab obiecto intelligibili, per se requisito ad productionem. Similia argumenta à potiori fieri etiam possunt de creaturis, ut inferius dicitur.

Quam ob causam sunt hæc de re quinque sententia. Prima absolute affirmat, procedere Verbum ex cognitione omnium, quæ pater cognoscit, adeoque ex cognitione ipsarum creaturarum, etiam ut existentium. Ita Gregorius de Valentia hic q. 8. punct. 2. Et citari potest pro eadem sententia S. Thomas hic q. 34. art. 1. & 3. ubi indefinite asserit, *patrem intelligendo se & omnia alia concipere verbum*; item, *verbum esse representativum tum ipsius Dei, tum creaturarum*. Referuntur etiam plures alij, nimirum Avenis 1. p. q. 62. memb. 1. a. 4. & memb. 2. Bonaventura in 1. d. 27. art. 2. q. 2. Richardus d. 27. a. 2. q. 3. Agidius Romanus a. vlt. q. 4. & omnes Theologi sectatores D. Thomæ: sed immerito. Aut enim non loquuntur de cognitione creaturarum ut existentium; aut loquuntur de cognitione, ex qua verbum procedit solum materialiter, non formaliter, quatenus ex ea verbum procedit quidam etiam expressè excipiunt scientiam creaturarum ut existentium, ut dicemus.

Secunda sententia absolute negat, procedere ex cognitione vllarum rerum aliarum, præterquam solius essentia diuinæ, & attributorum absolutorum; quantumvis illa cognitio concomitanter sit etiam cognitio personarum. Hæc sententia communiter tribuitur Scoto in 1. d. 27. q. 3. & in 2. d. 1. q. 1. a. 2. & quodlib. 14. & 24. Quibus locis docet, verbum non procedere ex cognitione vllius creaturæ, nec personarum, sed tantum ex cognitione essentia: ut proinde dubitari possit, an non etiam cognitionem attributorum voluerit excludere; prout sanè quidem. Sed ut refert & intelligit Albertinus to. 2. prædic. Ad aliquid.

Tertia sententia asserit, procedere ex cognitione Patris ac Filij, adeoque ipsius verbi; sed neque creaturarum; etiam ut possibilem; neque Spiritus sancti; ne verbum quoque dicatur imago Spiritus sancti. Ita Vasquez disput. 42. cap. 5. & 4. & disput. 43. cap. 3.

Quarta sententia est, procedere ex cognitione ipsius essentia diuinæ, & attributorum absolutorum; tum etiam personarum omnium; sed non ex vlla cognitione vllarum creaturarum, etiam possibilem. Ita Albertinus tom. 2. prædic. Ad aliquid coroll. seu quæst. Theol. 14. dub. 1.

Quinta sententia est; procedere ex cognitione omnium, quæ in Deo sunt formaliter, ac necessario, tum etiam creaturarum, non quidem secundum esse actuale existentia, sed secundum esse possibile, seu quodidem est, non procedere ex scientia visionis creaturarum, utpote libera in Deo, sed simplicis intelligentia tantum. Ad quam aliqui addunt etiam scientiam conditionatam futurorum contingentium; aliqui excludunt; ut refert Albertinus loco cit.

Assertio I. Verbum procedit non solum materialiter ex cognitione patris comprehensua omnium etiam futurorum contingentium; sed formaliter etiam tum ex cognitione ipsius Essentia; tum omnium attributorum essentialium siue absolutorum. Ita habet communis & certa Doctorum sententia locis citatis; & quoad priores duas partes est extra controversiam. Ratio est. Quia scientia æterni patris est vna, simplex & indivisibilis entitas, quæ simul ac semel terminatur ad omnia obiecta cognita: Ergo principium Filij materialiter est tota illa scientia patris, quæ ad omnia obiecta à patre cognita terminatur. Rursus. Scientia quæcumque patris eo prior est, ut sit formaliter principium, seu productio verbi quo magis necessaria, & independens, adeoque secundum rationem prior est in patre; sed cognitio intuitiva ipsius essentia diuinæ est & summè necessaria, & maximè absoluta, ac independens, & secundum rationem si non prior, certè non posterior vlla alia, seu alterius obiecti cognitione in patre: Ergo, &c.

Tertia & postrema pars assertionis, etsi videri possit contra Scotum loc. cit. est tamen certa & communis omnium aliorum. Ratio est. Quia verbum formaliter procedit ex cognitione quidditatiua & intuitiva essentia diuinæ, ut omnes fatentur: sed impossibile est, ut sine attributis essentialibus & absolutis essentia diuina quidditatiuè ac intuitiuè villo modo cognoscatur; cum hæc à parte rei planè identificentur & includantur in ipsa essentia, & contra, ut suo loco disp. 2. q. 2. & 8. dictum: Ergo, &c. Nec potest sententia opposita defendi, nisi quis dicat, attributa diuina inter se & ab essentia à parte rei differre: quod planè falsum & improbabile est, ut suo loco dictum.

Procedit autem assertio de omnibus attributis essentialibus, quæ & quatenus formaliter, ac necessario sunt in Deo; etiam si quædam, iuxta nostrum modum concipiendi, dicant respectum ad creaturas, ut est potentia, & scientia Dei, &c. Quia nihilominus secundum esse obiectiuum, & prout à parte rei existunt, sunt in Deo aliquid absolutum: quæ proinde etiam secundum absolutam potentiam cognosci quidditatiuè à nobis possunt, non cognita vlla creatura; ut cit. disp. 2. quæst. 6. dub. 1. diximus. Quod si loquamur aut de actibus liberis, aut de omnipotentia, & omniscientia, ac similibus, prout formaliter dicunt respectum ad creaturas; eadem quæstio de his est, an cognitio talis horum actuum seu attributorum, sit principium, seu actio productiua Filij, quæ est de cognitione ipsarum creaturarum, quas ut sic respiciunt; de quibus infra.

Assertio II. Verbum quoque formaliter procedit, non solum ex cognitione Patris, sed etiam ipsius

Verbi,

Verbi, seu Filij, & Spiritus sancti, adeoque totius sanctissimæ Trinitatis; & per consequens totius Esse diuini, omniumque eorum, quæ & quatenus formaliter ac necessariò sunt in Deo. Postrema pars sequitur ex præcedenti; & solum maioris explicationis gratia additur. Si enim verbum procedit ex cognitione omnium attributorum absolutorum & relatiuorum, seu quod idem est, essentia ipsius, ac personarum, nullum relinquitur Esse diuinum, aut quicquam omnino in Deo formaliter ac necessariò existens, ex cuius cognitione non procedat verbum. Dico, necessariò existens; quid enim de actibus liberis dicendum sit, inferius patebit.

11 Pror pars, procedere ex cognitione totius sanctissimæ Trinitatis, e contra Scotum loc. cit. est communis Doctorum, quos citabimus pro assert. sequente, speciatim S. Thomæ hic q. 34. a. 1. ad 3. ubi ait: *Pater intelligendo se, & Filium, & Spiritum sanctum, & omnia alia, quæ eius scientia continentur, concipit verbum, ut sic tota Trinitas verbo dicatur, & etiam omnis creatura.* Hæretiam accedit Albertinus loc. cit. Probatur primò Quia verbum procedit ex cognitione quidditatiua & comprehensiuâ ipsius Dei; at hæc non est sine cognitione relationum & personarum, vt dictum disp. 2. q. 6. dub. 7.

12 Secundò. Negari vix potest, verbum cum sit imago patris, procedere ex cognitione ipsius patris: & quidem etiam vt à parterei est, adeoque quidditatiua & comprehensiuâ: talis autem esse non potest, non cognita relatione paternitatis, & spirationis; quæ sunt de ratione patris; adeoque nec sine cognitione Filij, & Spiritus sancti; cum relatiua sint simul natura & ratione.

Tertiò. Verbum procedit ex tota & omni cognitione patris, quæ & quatenus dicit realem & intrinsecam perfectionem in ipso patre; alias enim non procederet ex cognitione patris vndiquaque perfecta: sed cognitio totius sanctissimæ Trinitatis formaliter dicit veram ac realem perfectionem in ipso patre. Ergo, &c.

13 Quartò. Si quicquam obstat, quo minus verbum procederet etiam ex cognitione Verbi & Spiritus sancti, ratio esset, quia in eo signo, in quo verbum procedit, nondum potest esse intuitiua cognitio verbi & Spiritus sancti; sed est, vt inferius declarabitur. Ergo, &c.

14 Assertio III. Verius est, verbum procedere etiam ex cognitione creaturarum secundum esse possibile; siue ex scientia creaturarum simplicis intelligentiæ. Ita docent Gabriel in 1. d. 27. q. 3. a. 3. dub. 1. Caietanus & Thomistæ communiter q. 34. a. 3. Torres q. 27. art. 5. disp. vi. part. 3. Gregorius de Valentia loco cit. Suarez lib. 9. cap. 6. Molina hic q. 34. art. 3. disp. vi. & fauent Ferrariensis lib. 4. cont. gent. cap. 13. alijque citati pro prima sententia, tamen alioquin res hæc ab antiquis Scholasticis vix fuerit explicata. Idem planè sentit S. Thomas cit. q. 34. a. 1. ad 3. cuius verba retulimus assert. præced. Idem indicat art. 3. ubi ait: *Deus cognoscendo se, cognoscit omnem creaturam. Verbum igitur in mente conceptum est representatiuum omnis eius, quod actu intelligitur.* Et paulò post: *Quia Deus vno actu, & se, & omnia intelligit, vnicum verbum eius est expressiuum non solum patris, sed etiam creaturarum.* Neque contrarium docet S. Thomas

q. 4. de verit. art. 5. Solum enim dicit, verbum non esse de creaturis, seu à creaturis, velut principio; quamuis sit creatura representatiuum, velut obiecti: item primariò ac per se primò non procedere ad representandas illas, sed secundariò, & quasi consecutione quadam; quod etiam S. Thomas ibidem vocauit, *representare illas quasi per accidens.*

15 Probatur assertio primò autoritate. S. Augustinus lib. 15. de Trin. c. 13. cum dixisset de patre: *Vniuersas creaturas suas, & spirituales, & corporales, non quia sunt, idco nouit; sed idco sunt, quia nouit.* Non enim nesciuit, quæ fuerat creatura. Quia ergo sciuit, creauit; non quia creauit, sciuit: paulò post subiungit: *Propter hoc sicut nostra scientia illi scientia Dei, sic & nostrum verbum, quod nascitur de nostra scientia, dissimile est illi verbo Dei, quod natum est de patris essentia: tale autem est, ac si dicerem, de patris scientia, de patris sapientia, vel quod est expressiuum, de patre scientia, de patre sapientia. Vbi absolute docet, verbum diuinum esse natum de scientia patris; nimirum etiam illa, qua paulò ante à patre cognosci creaturas dixerat, quæ que est causa creaturarum; adeoque simplicis intelligentiæ, non visionis.*

16 Et mox cap. 14. Prorinde, inquit, *tanquam seipsum dicens, Pater genuit verbum sibi æquale per omnia. Non enim seipsum integrè perfectèq; dixisset, si aliquid minus aut amplius esset in eius verbo, quam in seipso, &c.* Et infra: *Nouit itaq; omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio: sed in seipso tanquam seipsum; in Filio tanquam verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso. Omnia similiter nouit & Filius; in se scilicet, tanquam ea, quæ nata sunt de se, quæ pater nouit in seipso: in patre autem, tanquam ea, de quibus nata sunt, quæ ipse Filius nouit in seipso, &c.* Cum ergo iuxta Augustinum, pater dixerit, & produxerit verbum, *seipsum integrè perfectèq; dicens;* cum que verbum sit *de his omnibus, quæ sunt in ipso patre;* denique cum ea, quæ Filius nouit, nata sint de ipso, quæ pater nouit in seipso, planè fatendum est, verbum procedere etiam ex cognitione creaturarum; non quidem formaliter secundum esse actuale existentia, hoc enim aliunde fieri non potest, vt dicemus; sed secundum esse possibile; seu quod idem est, non ex scientia visionis creaturarum, sed simplicis intelligentiæ, de qua disertè antea fuisse locutum Augustinum diximus. Idem indicat Augustinus lib. 11. Confess. cap. 7. dum ait: *Verbum sempiternè dicitur, & eo sempiternè dicuntur omnia.*

17 Idem sentit Anselmus in Monologio à cap. 28. vsque ad 44. ubi docet, Deum vnico verbo suo omnia dicere; idque esse perfectissimum & verissimum, respectu omnium creaturarum. Nec refert, quod cap. 3. 1. 3. 2. 3. 3. & 34. dicit, Verbum diuinum non esse verbum creaturarum, nec procedere ex creaturis. Hoc enim ideo solum dicit, vt explicat S. Thomas cit. q. 4. de verit. a. 5. ad 2. quia verbum illud non est à creaturis, velut à principio, vt diximus, Quamquam si de modo loquendi agamus, negari non possit Filium Dei etiam esse verbum creaturarum, cum planè creaturas etiam representet, vt cum Augustino rectè Suarez cit. lib. 9. cap. 6. num. 6. & Valquez disp. 143. cap. 3. quorum ille pro nobis, hic contra nos eundem Anselmum citat.

18 Secundò probatur ratione. I. Quia verbum procedit ex cognitione comprehensiuâ diuinitatis; sed cognitio hæc comprehensiuâ esse non potest, sine

compre-

comprehensione omnium creaturarum possibile; vt ex S. Thoma suo loco dictum disp. 2. q. 6. dub. 6. vbi docuimus, comprehendere Deum non posse, nisi cognoscantur omnia, quæ sunt eminenter in Deo; esto etiam hæc cognosci possint, absque eo, quod Deus comprehendatur. II. Cognitio creaturarum possibile, cum necessaria planè, & vadiquaue immutabilis sit; pertinet etiam intrinsecè ac realiter ad perfectionem diuinæ scientiæ; vt rectè Suarez lo. cit. etsi hoc neget Albertinus lo. cit. Ergo cum verbum procedat ex scientia patris, secundum omnem perfectionem intrinsecam, quam habet, non est negandum, procedere etiam ab ea scientia creaturarum. III. Cognitio creaturarum secundum Esse possibile habet sufficientem rationem & prioritatis, & necessitatis, respectu productionis verbi, vt inferius in solutione argumentorum ostendetur: Ergo nulla est causa, cur negetur, ex ea formaliter etiam, procedere verbum.

19 Assertio IV. Verbum non procedit formaliter ex scientia visionis creaturarum. Ita præter Scotum, Vasquez, Albertinum, & alios auctores secundæ & tertie sententiæ, docent etiam Caietanus, Torres, Molina, Suarez locis citatis, adeoque communis Doctorum. Neque dissentit S. Thomas, sed potius hoc ipsum indicat cit. q. 3. a. 3. dum ait: *Verbum procedere ex cognitione creaturarum, vt expressiuum & factiuum earundem.* Esse enim factiuum, dicit solum respectum ad creaturas vt possibile, non vt existentes, vt rectè etiam notauit Suarez lo. cit. Et quamuis art. 1. ad 3. verbis superius relatis dixerit, verbum procedere etiam ex cognitione omnium creaturarum, non tamen dixit, ex qualibet cognitione, etiam visionis; sed locutus est de scientia simplicis intelligentiæ, qua omnes etiam creaturæ cognoscuntur secundum esse possibile, vt postea insinuauit ipse art. 3.

20 Probatur assertio. Tum quia satis certum est, Spiritum sanctum non procedere ex amore libero creaturarum, vt dicitur dub. 4. Tum quia secundum rationem, verbum, & processio verbi est omni modo prior scientiæ libera creaturarum: Ergo verbum non potest ab hac cognitione formaliter procedere. Consequentia patet. Antecedens probatur. Quia licet in actibus his diuinis non sit aliquis ordo temporis, vel naturæ; cum nulla sit inter eos actualis distinctio à parte rei; est tamen ordo rationis, secundum nostrum concipiendi modum, cum fundamento in re; eoque prius concipimus in diuinis cognitionem rerum necessariarum, adeoque necessariam; & per consequens prædicata necessaria prius, quam libera. Cum ergo cognitio creaturarum in Deo absolute sit libera, poteritque simpliciter non esse in Deo; è contrario vero productio verbi sit actio simpliciter necessaria, necessariò fatendum, hanc quoque secundum rationem priorem esse scientiæ libera visionis creaturarum. Denique per se notum esse videtur, termini absolute necessarij principium esse non posse liberum seu contingens; cum effectus non possit habere maiorem necessitatem, quam causa, seu principium, à quo per se dependet.

21 Assertio V. Verius est, verbum non procedere etiam ex cognitione diuina conditionata futurorum contingentium. Ita Suarez num. 9. Vasquez, Albertinus locis citatis, probatur duabus rationibus poste-

rioribus pro præcedenti assertione allatis. Nam & hæc scientia, in particulari spectata, respectu certiac determinati obiecti, est contingens, adeoque potuit simpliciter non esse in Deo: Ergo non potuit esse principium emanationis verbi simpliciter necessariæ; tum defectu prioritatis; tum defectu necessitatis, vt dictum.

Atque ex his non difficile est ad obiectiones contra propositas assertiones respondere. Quando enim contra secundam assertionem obijcitur primò: in illo signo emanationis verbi, nõdum cognosci omnes relationes saltem intuitiue; cum necdum sint; sed in signo aliquo solum posteriori; cum ordine originis generatio præcedat spirationem: omnia responsione eorum, qui dicunt, verbum solummodo produci per cognitionem abstractiuam personarum, quos merito refellunt Vasquez, & Suarez locis citatis; cum talis cognitio necessariò inuoluet imperfectionem, vel ex parte obiecti, in sua ratione non inuoluentis, seu includentis existentiam; vel ex parte cognoscentis vnum sine alio, etiam in ijs, quæ essentialiter coniuncta sunt, cognoscentis.

23 Respondeo cum eodem Suarez lib. 9. cap. 5. num. 3. & 7. Primum quod attinet ad Patrem, & Filium, non esse magnam difficultatem; quia tam pater in eo ipso signo ponitur iam existere, quam Filius; cum simul & in eodem signo cognoscatur verbum & productur; quandoquidem ipsa cognitio est productio verbi. Deinde verò, quod ad Spiritum sanctum attinet, licet ordine quasi originis prior sit notitia productiua Filij, quam sit relatio Spiritus sancti; tamen nil obstat, quo minus in illo ipso signo Spiritus sanctus potuerit cognosci etiam intuitiue: non solum quia à parte rei simul erat; sed etiam quia ad cognitionem intuitiuam non requiritur actualis existentia rei, nec re ipsa quidem, vel simulate temporis siue durationis; ne dum iuxta nostrum concipiendi modum, & pro quouis signo rationis; sufficit, existentiam ipsam aliquando futuram, vt suo loco dictum de cognitione intuitiua creaturarum, quam Deus ab æterno habuit, etsi creaturis nondum existentibus. Hoc autem modo in illo signo rationis etiam Spiritus sanctus necessariò concipi debet, saltem vt secundum rationem nostram quasi futuram: quando futurum esse simpliciter & absolute necessarium erat, ex ipsa fecunditate essentiæ diuinæ, ac potentia notionalis in patre, secundum rationem præsuppositæ.

24 Addit Suarez num. 9. licet dici possit, Spiritum sanctum pro illo signo apprehendi à nobis in futurum; quia imperfectè cognoscimus & apprehendimus illa signa, ac si in vno signo esset cognitio, in quo nondum est existentia obiecti; tamen reuera ita non esse; quia prioritas originis non est prioritas in quo, sed à quo; nec excludit simultatem omnimodam in existentia & cognitione. Quod quidè respectu relationum oppositarum, & ipsarum personarum; quæ & quatenus ad se mutuo referuntur, verum est: atamen respectu ipsarum originum seu processionum diuersarum, quatenus inter se inuicè comparantur, non videtur verum; siquidem prior est & origine, & ratione, processio per intellectum, quam per voluntatem; sicut ratio prior est in Deo intellectio, quam volitio, vt suo loco dictum q. 1. dub. 8. circa assert. 5.

Cum

25 Cum obijcitur secundò. Ex assertione 2. consequens esse, Verbum & Spiritum sanctum, per modum obiecti cogniti esse principium ipsius verbi, &c. Respondetur, negando sequelam. Quia vtrictè Suarez lib. 9. cap. 5. num. 5. non semper obiectum cognitum est principium Quo cognitionis, seu verbi per illam producti, sed tunc tantum, quando vtrictè solet, obiectum non tantum est terminatum, sed etiam motuum: hoc est, quando cognoscens ab ipso obiecto secundum rem vel rationem accipit cognitionem, adeo que quando vel per seipsum vnitur cognoscenti in ratione speciei intelligibilis, vel quando est principium speciei intelligibilis, seu habentis se per modum speciei intelligibilis; vti in proposito est ipsamet essentia diuina, non aliqua relatio, nec paternitatis quidem, vt cum S. Thomae h. c. 3. q. 4. a. 3. ad 1. Caietano ibidem, Ferrariensi 4. cont. gent. cap. 13. Scotto in 1. d. 27. q. 3. Capreolo q. 1. contra Aureolum ibidem, rectè docent Suarez lib. 9. c. 6. num. 22. & Albertinus loc. cit. ex communi. Quod etiam confirmatur ex S. Thomae h. c. 3. ad 3. qui ob eandem causam negat, verbum procedere à creatura, licet procedat ex cognitione creaturæ. *Creatura, inquit, non cognoscitur à Deo per scientiam à creaturis acceptam, sed per essentiam suam. Vnde non oportet, quod à creaturis procedat verbum, licet verbum sit expressum creaturæ.* Quo modo soluitur idè argumentum ad creaturas applicatum, contra assertionem tertiam.

26 Cum obijcitur tertio; Consequens esse, verbum esse imaginem non tantum Patris, sed etiam sui & Spiritus sancti: Respondetur, negando sequelam. Sui enim imago esse non potest, licet procedat ex cognitione sui; quia exemplar & imago debent esse à parte rei distincta; verbum autem à seipso nullo modo distinguitur, vt patet. Neque Spiritus sancti imago esse potest; tum quia Spiritus sanctus origine posterior est; tum quia Spiritus sanctus non est obiectum motuum, seu principium cognitionis paternæ; nec adeo à Spiritu sancto vilo modo procedit verbum, vt dictum; cum tamen ad imaginem requiratur, vt aliquo modo procedat ab eo; cuius est imago, vt dictum dub. præcedenti.

27 Contra tertiam verò assertionem obijcitur quarto. Scientia creaturarum possibilium non est prior secundum rationem, ipsa origine seu productione verbi: Ergo non potest ab ea procedere verbum, Antecedens probatur. Quia si esset prior secundum rationem productione verbi, tum etiam secundum rationem prius esset, creaturas esse posibles, quam productio & existentia verbi; si quidem respectu scientiæ speculatiuæ ratione prius est obiectum, quam ipsa scientia: consequens vero videtur absurdum.

28 Respondeo, negando antecedens: Verius enim, est etiam scientiam possibilium in Deo ac Patre secundum rationem priorem esse productione verbi, vt rectè Suarez lib. 9. c. 6. num. 18. & c. 7. n. 7. quicquid in contrarium dixerit Ferrariensis 4. cont. gent. cap. 13. Et ratio est. Tum quia secundum rationem priores sunt perfectiones absolutæ & essentielles in Deo, (quatenus necessariæ) quam relatiuæ. Tum quia creaturæ, vt sunt posibles, non pendunt per se à verbo, vt verbum est; sed vel à nullo, vel non nisi à Deo vt sic, & ab omnipotentia eius, quæ est prior origine in patre, quam processio verbi: Ergo etiam,

possibilitas creaturæ secundum se est origine quasi seu ratione prior: Ergo etiam actualis representatio earum in scientia patris est origine prior, vt bene Suarez ibidem.

29 Ex quo etiam patet responsio ad probationem antecedentis; nimirum etiam obiectum scientiæ simplicis intelligentiæ, scilicet ipsam, vt ita dicam, possibilitatem rerum, ratione priorem esse productione verbi, vt dictum est. Omitto quod etiam Vasquez & Albertinus, cum fateantur verbum procedere ex intuitiua cognitione ipsius verbi, vel etiam Spiritus sancti, non nisi simili ratione explicare possunt, quomodo ea cognitio verbi, aut etiam Spiritus sancti, sit prior ipsa processione verbi; cum in eo signo rationis nondum supponatur existentia actualis ipsius verbi, aut Spiritus sancti; de qua re dictum obiect. 1.

30 Quintò obijcitur. Tantam necessitatem habere debet hæc cognitio, quæ est via & origo ad verbum, quantam necessitatem habet ipsum verbum productum; non enim maior potest esse necessitas in effectu, seu termino, quam in causa vel principio: sed cognitio creaturarum secundum Esse possibile, non habet tantam necessitatem, quantam habet productio & existentia verbi: hæc enim tantam habet necessitatem, quantam ipse Deus, cum absoluta necessitate naturæ verbum emanet ex scientia patris, vt suo loco q. 2. dub. 1. & 6. dictum; cum tamen Esse possibile creaturarum non habeat tantam necessitatem, quantam Deus: è contrario vero hæc non essent posibles, si Deus non esset. Hoc est fundamentum vnicuique Albertini loc. cit.

31 Respondeo cum Suarez cit. lib. 9. cap. 6. à num. 18. concessa maiori, negando minorem. Ad probationem respondeo primò, cum in conceptu Deitatis non inuoluatur relatio, vt suo loco dictum, & vero ratione prior sit Deitas, eiusque necessitas, quam necessitas & existentia verbi, secundum rationem nostram, quadam excellentia prioritatis non quidem proprie maiorem; sed excellentiorem esse necessitatem Deitatis, siue Dei vt sic, quam verbi. Respondeo secundò, abstrahendo ab excellentia necessitatis, ex parte quasi subiecti, & præcisè loquendo, de ipsa per se ratione necessitatis, pari necessitate necessarium esse, res esse posibles, & Deum actu esse.

32 Quod ita ostendo. Nam primum loquendo de ratione necessitatis, in quantum præcisè dicit negationem impossibilitatis ad non esse, eadem est vtrique ratio; cum vtrinque sit negatio totalis & absoluta potentiæ ad non esse Deum, & non esse posibles res creatas. Deinde si loquamur de mutuâ dependentiâ necessitatis vtriusque, tam independens est necessitas possibilitatis creaturarum à Deo, quam existentia actualis Dei, à possibilitate creaturarum. Quia possibilitas seu Esse possibile creaturarum, per se ac intrinsecè non dicitur per respectum ad Deum, nec vt principium efficiens; quia potest eas efficere, nec vt causam exemplarem, quia illas repræsentat, & ad eius similitudinem sunt effectibiles; sed absolute, quia non implicant contradictionem, vt suo loco dictum disput. 2. quæst. 11. dub. 3. Hoc verò intrinsecè habent etiam si Deus non esset. Vnde, cum dicitur; Si Deus non esset, creaturæ non essent posibles; respondeo si de possibilitate intrinseca loquamur, negando sequelam; concedo si de possibili-

bilitate

bilitate quasi extrinseca, prout dicit denominationem extrinsecam ab ipsa potentia, seu representatione Dei. Eodemque sensu Suarez loc. cit. num. 19. ait: *Si ad modum explicatum concipiatur illa non repugnantia ex parte creaturarum, planè esse eam necessariam, in sua negatione, sicut verbum in suo esse actuali, quia est sine dependentia ab alio, in illa non repugnantia. Tota autem necessitas Dei est necessitas independentia, ac proinde in hoc est aequalitas. Neg. hoc, inquit, est inconueniens; quia non est aequalitas in re positiua, sed in negatione quadam.*

33 *E contrario, cum dicitur, Deus esset, etiamsi creaturæ non essent possibiles. Primum etiamsi concedatur sequela, id tamen nihil obest creaturarum possibilitati, cum pari ratione possimus dicere, Creaturæ essent possibiles, (intrinsicè possibilitate) etiamsi Deus non esset; vt dictum. Deinde si loquamur non tantum de existentia Dei, prout vel à parte rei est, vel etiam secundum rationem nostram prior est attributis absolutis Dei, sed prout secundum rationem nostram adæquatè spectatur, etiam secundum omnia essentialia attributa, tum quia in conceptu omnipotentia secundum nostrum modum intelligendi inuoluitur necessarius respectus ad creaturas possibiles, sanè si hæc non essent possibiles, neque iuxta nostrum concipiendi modum Deus esset positiuè omnipotens, ac proinde nec Deus. Quo sensu benè etiam Suarez loc. cit. num. 20. dixit, tam impossibile esse tolli possibilitatem non repugnantia ex parte creaturarum; quam Deum non esse omnipotentem, siue poni impotentiam in Deo, respectu creaturarum possibilium: nec posse tolli illam possibilitatem ex parte creaturarum, quin tollatur à Deo positiua perfectio omnipotentia, ac subinde scientia, & totus diuini Esse, &c.*

34 *Sextò obijcitur. Si creaturæ non essent possibiles, verbum nihilominus procederet, & esset perfectum: Ergo reipsa ab ea cognitione possibilitatis non procedit verbum.*

Respondeo primò, loquendo de præsentia ratione processionis, prout nunc à parte rei est in Deo, & ex consequenti etiam, prout secundum ea, quæ de Deo nouimus, necessariò esse debet, falsum assumi: quia cum reuera nunc, vt probauimus, verbum realiter procedat ex scientia creaturarum secundum Esse, possibile; neque talis processio sit libera, sed planè necessaria; sanè si hoc Esse possibile non esset, verbum à patre non procederet. Quare etiam nec scientia Dei esset tam perfecta, nec Deus ipse, quia non esset omnipotens, vt dictum, & benè Suarez num. 20.

35 *Respondeo secundò cum Caietano, & Suarez ibidem, dato antecedenti, falsum esse consequens. Nam etiam è contrario dicere quis potest; licet verbum non produceretur, nec produceret creaturas, creaturas esse possibiles, quia vt sic per se non pendet à verbo, vt dictum. Et tamen non ideo sequitur, eas reipsa non produci per verbum; cum etsi ex parte creaturarum id non sit necessarium, tamen ex parte ipsius Esse diuini hoc sit necessarium. Ita ergo etiam dici potest in proposito: quamuis ex parte verbi præcisè considerati, ad productionem eius, non sit necessaria possibilitas creaturarum, tamen quia alias per se necessaria est, ideo illà posita, quasi per*

modum vnius termini relatiui (nempe scibilis in ordine ad scientiam) planè necessarium esse, vt verbum procedat ex scientia actuali earundem creaturarum secundum Esse possibile.

36 *Septimò obijcitur. Si procederet verbum ex cognitione creaturarum possibile, tum diceret relationem realem ad illas.*

Respondeo negando consequentiam. Quia procedit etiam ex cognitione essentia, & quidem vt vnicui obiecti motiui, vt dictum, & tamen non dicit relationem realem ad illam. Ex omnium quoque sententia verbum representat creaturas, & tamen non ideo dicit relationem realem ad illas; nempe quia verbum intrinsicè planè independens est à creaturis, etiam vt à termino: tamen illæ extrinsicè per modum solius termini necessaria sint ad hoc, vt represententur à verbo.

Cæterum contra quartam assertionem obijcitur octauò. Verbum diuinum procedit ex ea cognitione Patris æterni, qua seipsum is comprehendit: sed illa est cognitio, qua pater non solum se, sed etiam creaturas omnes existentes, vt causa earum efficiens cognoscit: Ergo verbum ex cognitione etiam omnium creaturarum existentium procedit, ita Gregorius de Valentia.

37 *Respondeo ad maiorem, verbum formaliter procedere ex cognitione comprehensua patris, quæ comprehensua est, non formaliter ex qualibet cognitione, quæ à parte rei comprehensua est: iam verò quod ad minorem attinet, cognitio creaturarum secundum esse actualis existentia, vt sic formaliter non est scientia comprehensua patris, nec ad eam absolute loquendo necessariò spectat: alioquin dicendum foret, si creaturæ futuræ nunquam fuissent, patrem non potuisse se comprehendere; quod est planè absurdum.*

Nonò obijcitur. Verbum necessariò procedit vt simile intelligenti, qua intelligens est, per speciem, vel quasi speciem intelligibilem: Ergo necessariò representat omnia, quæ pater per suam essentiam, quasi per speciem intelligibilem cognoscit: Ergo etiam procedit ex cognitione omnium. Consequentia hæc probatur; Quia omnia quæ pater intellexit, dixit suo verbo.

38 *Respondeo negando postremam consequentiam; quia verbum non procedit formaliter ex cognitione omnium, quæ ab ipso representantur, siue per se & necessariò, siue quasi per accidens & consequenter; sed solum ex cognitione omnium, quæ necessariò ab illo representantur, quales non sunt creaturæ secundum esse actualis existentia; hæc enim solum quasi consequenter à verbo representantur, quatenus verbum identificatur cum essentia & scientia patris, à qua procedit. Ad probationem responderetur, tamen si pater omnia, quæ intellexit, dixerit suo verbo, hoc est, locutus fuerit, dum verbum produceret, non tamen sequitur, verbum formaliter procedere ex cognitione omnium, vt dictum. Cætera quæ ab auctoritate S. Augustini, S. Anselmi, & S. Thomæ petuntur, iam superius in confirmatione nostræ sententia diffoluiimus.*

DVBIUM IV.

De varijs nominibus & appellationibus tertiae personae; seu Spiritus sancti; quaeque sit eorum significatio ac sensus.

S. Thom. 1. p. q. 36. 37. & 38.

TRia itidem sunt nomina consueta tertiae personae, de quibus locis citatis agit S. Thomas nimirum *Spiritus sanctus, Amor, & Donum*: de quibus sigillatim agendum.

Assertio I. Tametsi nomen Spiritus sancti (si complexe accipiatur) per se ac prima impositione, atque etiam iuxta modum loquendi etiamnum vsitatum, nomen sit essentialiter, ac commune omnibus personis; tamen iuxta modum loquendi Scripturae, & Sanctorum Patrum, quaedam accommodatio vsus, prout vim vnus dictionis habet, notionaliter accipitur, ad significandam tertiam personam in Trinitate. Ita S. Thomas q. 36. artic. 1. in corp. & ad 1. ex communi Doctorum. Et prima pars patet. Quia quaelibet persona & Spiritus, & sanctus Spiritus est; & quidem etiam tres sancti, quia hoc nomen adiectiuum est, & ad essentialitatem pertinet; significans immaterialitatem diuinam substantiae; quae nomina non dicuntur pluraliter in Deo iuxta dicta q. 1. dub. 7.

Idem ex Scriptura docet & probat S. Hilarius lib. 8. de Trinitate. circa med. vbi inter cetera ait: *Quaero nunc in Spiritu Dei, vtrum naturam, an rem natura significatam existimes? Non idem est enim natura, quod natura res: sicut non idem est homo, & quod hominis est. &c. Et secundum hoc, non idem est Deus, & quod Dei est. Memini enim in Spiritu Dei ita Filium Dei designari, ut in eo Deus Pater esse demonstratus intelligatur; & ad cuius (personae) demonstrationem posse significatum Dei Spiritum pertinere: neque hoc tantum ex prophetica, sed ex Evangelica auctoritate monstrari, cum dicitur, Spiritus Domini super me, propterea unxit me, &c. In Spiritu autem Dei Patrem Deum significari, ita existimo intelligi oportere, quod Spiritum Domini super se esse, Dominus IESVS Christus professus sit, propter quod eum ungit, & mittat ad euangelizandum, &c. Et Patrem quidem in Dei Spiritu ita significari repertum est. Filium vero hoc modo demonstratum intelligamus, cum dicit: Quod si in Spiritu Dei ego eicio demones, vtiq; appropriant in vobis regnum Dei; se scilicet, id est naturam suam potestate demones eicere demonstrans; qui non nisi DEI Spiritu eicere possunt. Est autem & in Spiritu Dei, Spiritus Paracliti significatio; neque solum prophetica, sed Apostolica auctoritate, cum dicitur: sed hoc est, quod dictum est per Prophetam, Erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo in omnem carnem, &c. Refert hanc doctrinam Hilarij etiam S. Thomas cit. a. 1. obiect. 1. nec improbat: sed in particulari quomodo in vnoquoque eiusmodi Scripturae loco vocabulum Spiritus accipiatur, an essentialiter, an notionaliter, non est huius loci discutere.*

Secunda pars patet ex illo 1. Ioann. 5. vers. 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum,*

*& Spiritus sanctus. Et passim in Scriptura alibi, vt dicemus. Ratio est. Quia sicut processio tertiae personae, & relatio seu proprietas personalis illi respondens, defectu vocabulorum, non habet proprium nomen; sed communi nomine processionis appellatur, vt dictum supra q. 2. dub. 1. ita etiam terminus huius processionis, nimirum ipsa persona procedens, ex prima impositione non habet nomen vni sibi proprium, sed vsu loquendi, & appropriatione quadam habet & vendicat sibi nomen, alioqui commune ceteris personis; sed cum supra dicto discrimine, quod commune est, sub ratione nominis complexi, notionale autem, Si; vt loquitur S. Thomas cit. a. 1. ad 1. accipitur in vi vnus dictionis; hoc est, prout vim habet vnus dictionis, quomodo unquam interim scribatur: nam in inscriptione discrimen vix obseruatur; vti nec apud Graecos feruari potest, vbi *ἅγιος πνεῦμα* nunquam per modum vnus dictionis scribitur.*

Cur autem supposito eo defectu vocabulorum priorum, nomen potius Spiritus? S. qua aliud, fuerit vsu loquendi attributum tertiae personae, rationem duplicem assignat S. Thomas. Prima est ipsamet communitas processionis a duobus. Vt enim Augustinus inquit. 1. 5. de Trinitate. c. 19. *Quia Spiritus sanctus communis est ambobus* (nempe ratione processionis ab ambobus) *id vocatur ipse proprie, quod ambo communiter.* Altera ratio sumitur ex propria significatione vocum. Nam nomen Spiritus, in rebus corporeis, impulsione quandam & motione significare videtur: nam flatum & ventum spiritum nominamus. Est autem proprium amoris, quod moueat & impellat voluntatem amanti in amatum: sanctitas vero illis rebus attribuitur quae in Deum ordinantur. Quia ergo personae diuinae procedit per modum amoris, quo Deus amatur, conuenienter Spiritus sanctus nominatur. Ita S. Thomas, cuius haec ratio non placet Durando, eo quod neget, Spiritum sanctum formaliter procedere per voluntatem, aliamque rationem eius appropriationis assignat; sed quem refutauimus quaest. 2. dub. 2.

Assertio II. Vocabulum Amoris in diuinis, & essentialiter, & notionaliter sumitur: priori modo est commune omnibus personis: posteriori est proprium nomen Spiritus sancti. Ita S. Thomas q. 37. a. 1. ex communi. Et prior pars patet ex S. Augustino lib. 1. 5. de Trinitate. cap. 17. vbi ait; *Nescio, cur sicut sapientia dicitur, & Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & simul omnes, non tres, sed una sapientia, non ita & Charitas dicatur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & simul omnes una Charitas, &c. Ratio est. Quia sicut intellectus & actus intelligendi, ita etiam voluntas & actus volendi, seu amandi debet esse communis omnibus & singulis personis. Et quia perfectiones absolutae & positivae etiam in abstracto de Deo & singulis personis diuinis predicari possunt, vt suo loco dictum de diuinis attributis; idcirco etiam recte dici potest, Pater est dilectio seu amor, seu charitas; & Filius, &c. Atque ad hunc actum communem dilectionis pertinent multa Scripturae loca, vt cum dicitur, *Diligis enim omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti.* Sapient. 1. 1. vers. 25. Et 1. Timoth. 1. *Vult omnes homines saluos fieri.* Et plura alia suo loco disp. 2. q. 10. commemorata sunt.*